

مهارت‌های قابل انتقال

در آموزش فنی و حرفه‌ای

و تأثیر آن‌ها بر سیاست‌گذاری آموزشی

مقدمه

شغلی معین هستند و با کسب آن‌ها، فارغ‌التحصیلان به هنگام از یک مزیت رقابتی برخوردار خواهند شد. از دیدگاه بازار کار، کارفرمایان به‌طور فزاینده‌ای خواهان مهارت‌های قابل انتقال هستند. زیرا مهارت‌های مزبور کارگران را برای کنار آمدن با چالش‌های روزانه محل‌های اشتغال سریع‌التغییر و پیچیده، توانا می‌سازند.

مهارت‌های قابل انتقال پدیده جدیدی نیستند. مردم در طول قرن‌های متمادی، با تغییرات محیط‌های کار مواجه بوده و با چالش‌های متعدد محل کار کنار آمده‌اند. با وجود این، امروزه رقابت

کتابچه هشتم از مجموعه انتشارات «یونسکو» حاوی خلاصه مطالعات نظام آموزشی آسیا و اقیانوسیه است که تمرکز آن بر مهارت‌های قابل انتقال در آموزش فنی و حرفه‌ای و کارآموزی است. این مطالعه با استفاده از اطلاعات گزارش‌های سیزده کشور انجام شده و قدم اول در مسیر جست‌وجوی مهارت‌های قابل انتقال در سیاست‌ها و اقدامات تلقی می‌شود. ممکن است کسی بپرسد مهارت‌های قابل انتقال چیست و چرا آن‌ها در آموزش فنی و حرفه‌ای مهم هستند. از چشم‌انداز تعلیم و تربیت، مهارت‌های قابل انتقال فراتر از مهارت‌های پایه و مهارت‌های

کلیدواژه‌ها:

فنی و حرفه‌ای، سیاست‌گذاری آموزشی، مهارت، شایستگی

**از چشم‌انداز
تعلیم‌وتربیت،
مهارت‌های قابل
انتقال فراتر از
مهارت‌های پایه و
مهارت‌های شغلی
معین هستند و
با کسب آن‌ها،
دانش‌آموختگان به
هنگام از یک مزیت
رقابتی برخوردار
خواهند شد**

از کسب مهارت‌های قابل انتقال است که می‌تواند گذر از مدرسه به کار و همچنین، بازگشت جوانان و بزرگسالان به نظام آموزشی (گذر از کار به مدرسه) را آسان کند. این مطالعه، با توجه به هدف و محدودیت‌هایش، صرفاً بر توسعه مهارت‌های در موقعیت‌های رسمی آموزش فنی و حرفه‌ای و کارآموزی پیش از خدمت در سطوح متفاوت آموزش و پرورش متمرکز شده است. امید است که این مطالعه مشترک موجب شود همکاری ارزشمندی برای ارتقای فهم چالش‌های مربوط به مهارت‌های قابل انتقال، ارائه تصویری اولیه از آموزش این مهارت‌ها و پیشرفت بحث و هم‌اندیشی درباره ارتقای این مهارت‌ها در میان سیاست‌گذاران و سایر گروه‌های ذی‌نفع شکل بگیرد.

مفهوم مهارت‌های قابل انتقال

با وجود برداشت‌ها و مفهوم‌سازی‌های مختلف از مفهوم مهارت‌های قابل انتقال، می‌توان گفت این مهارت‌ها به تعدادی از شایستگی‌های مهم اشاره دارند که قابل یادگیری‌اند و هر کس برای سازگاری موفقیت‌آمیز با تغییرات و رسیدن به زندگی معنادار و مولد به آن‌ها نیاز دارد. بحث‌ها درباره شایستگی‌هایی که زیر چتر مهارت‌های انتقال پذیر قرار می‌گیرند و واژگان مورد استفاده برای اشاره به آن‌ها هنوز ادامه دارد (نمودار ۱).

**بعضی از نظام‌های
آموزش و پرورش
توسعه یافته،
چارچوب‌هایی قوی
برای مهارت‌های
قابل انتقال ایجاد
کرده‌اند**

اصطلاحات ذکرشده در نمودار ۱، گاهی به‌جای یکدیگر استفاده می‌شوند، در حالی که با هم تفاوت دارند. این نمودار یک طبقه‌بندی ممکن از برخی اصطلاحات مشترک را نشان می‌دهد که برای اشاره به مفهوم مهارت‌های قابل انتقال مورد استفاده قرار می‌گیرند. به‌علاوه، دامنه‌ای از مفاهیم مرتبط با مفهوم مهارت‌های قابل انتقال وجود دارد که در سطح ملی و منطقه‌ای توسعه یافته‌اند. بعضی از نظام‌های آموزش و پرورش توسعه یافته، چارچوب‌هایی قوی برای مهارت‌های قابل انتقال ایجاد کرده‌اند؛ مثل «چارچوب مهارت‌های اصلی برای کار» در استرالیا، یا «صلاحیت عمل حرفه‌ای» در آلمان. در سطح منطقه‌ای، «چارچوب مرجع صلاحیت‌های ASEAN» برای جنوب غربی آسیا، و «چارچوب مهارت‌ها/ شایستگی‌های شغلی اروپا» برای کارگران اتحادیه اروپا تدوین شده است. در حال حاضر، یونسکو در جهت بررسی و ایجاد توصیف‌گرهای یادگیری در سطح جهان حرکت می‌کند.

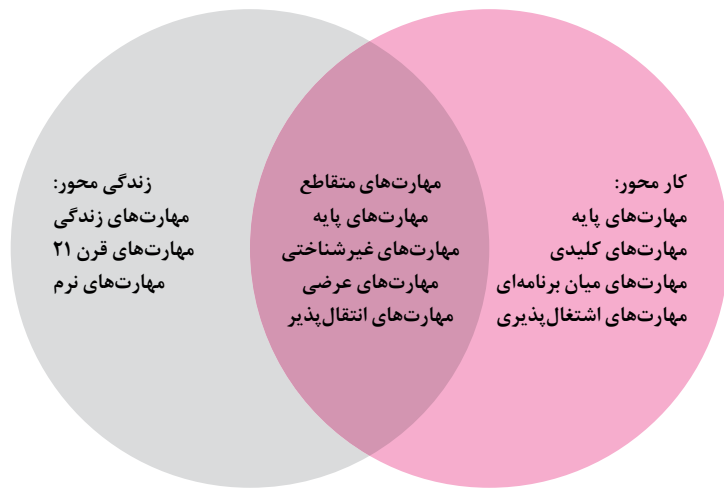
جهانی و منطقه‌ای همراه با تغییرات سریع، یافتن افراد مناسب، و حفظ و استخدام آن‌ها را دشوار ساخته است. برای مواجه شدن با چالش‌های ناشی از تغییرات اقتصادی، جمعیت‌شناختی، فناوری و محیطی، توسعه مهارت در منطقه به بازاندیشی اساسی نیاز دارد. این بازاندیشی برای تداوم رشد و توسعه بسیار مهم و اساسی است. کتابچه هشتم به‌عنوان سندی پایه‌ای برای تسهیل این بازاندیشی تدوین و در خدمت سیاست‌گذاران و مربیان قرار داده شده است (جووانگ جو کیم، مدیر یونسکو در بانکوک، ۲۰۱۴).

به قول الینور روزولت: «آموزش برای گذشته کافی نیست و نمی‌تواند جوانان را برای مواجهه با شرایطی که هیچ‌یک از ما قادر به پیش‌بینی روشن آن نیستیم، آماده سازد. کسب مهارت برای کاربرد آن در یک شرایط معین با کسب آمادگی برای مواجهه با دنیای ناشناخته، حل مسائل غیرقابل پیش‌بینی و تطبیق و جور کردن مهارت‌ها، هوش و دانش با موقعیت‌های جدید که با سرعت برق در حال تغییرند، کاملاً متفاوت است» (فردا اکنون است، ۱۹۶۳).

شاخص‌های نظرسنجی از کارفرمایان نشان می‌دهد که کسب مهارت‌های معطوف به شغل معین توسط کارگران، برای مواجهه با نیازهای بازار کار ملی کافی نیست. علاوه بر دانش و مهارت‌های پایه و تخصصی، در حال حاضر از کارگران انتظار می‌رود که یک مجموعه مهارت‌های اضافی فراتر از شغلشان داشته باشند که در اینجا به‌عنوان «مهارت‌های قابل انتقال» به آن‌ها اشاره می‌شود. البته این موضوع را نباید چنین تفسیر کرد که اشتغال صرفاً با کسب این مهارت‌ها حاصل می‌شود، بلکه آن‌ها مهارت‌هایی هستند که دانش و مهارت‌های مرسوم را تکمیل و ظرفیت‌های فردی و اشتغال‌پذیری را تقویت می‌کنند.

مهارت‌های مزبور جدید نیستند، اما به‌طور مسلم امروز بیش از همیشه برای واقعیت‌های سریع‌التغییر منطقه مورد نیاز هستند.

بنابراین، آماده‌سازی کافی فراگیرندگان برای محل کار، هم در دوره پیش از کارآموزی و هم در ضمن کار، و همچنین در طول توسعه حرفه‌ای در خارج از محل کار و از طریق فرصت‌های یادگیری مادام‌العمر، ضرورت دارد. در واقع، توسعه توانایی یادگیری دانش آموز برای آموختن، بخش مهمی

نمودار ۱. برخی اصطلاحات مشترک برای اشاره به مهارت‌های قابل انتقال

جدول ۱. برخی اصطلاحات مشترک مورد استفاده برای اشاره به مهارت‌های قابل انتقال

مهارت‌های کار محور	مهارت‌های کار / زندگی محور	مهارت‌های زندگی محور
<ul style="list-style-type: none"> مهارت‌های میان برنامه‌ای (متقابل) مهارت‌های اشتغال‌پذیری مهارت‌های اصلی مهارت‌های کلیدی 	<ul style="list-style-type: none"> مهارت‌های متقاطع مهارت‌های عمومی مهارت‌های عرضی مهارت‌های قابل انتقال مهارت‌های غیرشناختی 	<ul style="list-style-type: none"> مهارت‌های زندگی مهارت‌های قرن ۲۱ شایستگی‌های جهانی مهارت‌های نرم

در این مطالعه از اصطلاح «مهارت‌های قابل انتقال» که توسط «گزارش نظارت بر آموزش برای همه (۲۰۱۲)» رایج شد، استفاده می‌شود. آن گزارش سه نوع مهارت را تعریف می‌کند: مهارت‌های پایه، مهارت‌های قابل انتقال، و مهارت‌های فنی و حرفه‌ای. همه این‌ها برای اشتغال مفید جوانان مورد نیازند. مهارت‌های پایه که اساسی‌ترین آن‌ها سواد خواندن و نوشتن و حساب کردن هستند، به منظور به دست آوردن کار و کسب درآمد کافی برای تأمین هزینه نیازهای روزانه زندگی ضروری‌اند. مهارت‌های قابل انتقال، طیف گسترده‌ای از مهارت‌هایی هستند که ممکن است منتقل و با نیازهای کار و محیط‌های مختلف سازگار شوند. و مهارت‌های فنی را می‌توان به‌عنوان دانش فنی خاص در نظر گرفت.

تلاش برای تعریف و استقرار مهارت‌های قابل انتقال هنوز در همه سطوح و جریان‌های آموزشی، در سطح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی ادامه دارد.

کارفرمایان به‌طور فزاینده‌ای خواهان مهارت‌های قابل انتقال هستند. زیرا مهارت‌های مزبور کارگران را برای کنار آمدن با چالش‌های روزانه محل‌های اشتغال سریع‌التغییر و پیچیده، توانا می‌سازند

بر مبنای مفاهیم مطرح‌شده در ابتکارات مختلف، برنامه پژوهش یونسکو یک چارچوب مفهومی تدوین کرده است تا به عمق تعریف مهارت‌های قابل انتقال راه یابد (جدول ۱ را ببینید). مطابق این چارچوب، مهارت‌های قابل انتقال پنج قلمرو یادگیری را در برمی‌گیرند که عبارت‌انداز: تفکر انتقادی و نوآورانه؛ مهارت‌های بین فردی؛ مهارت‌های درون فردی؛ مهارت‌های شهروند جهانی؛ سواد رسانه و اطلاعاتی. قلمروهای مزبور همراه با مهارت‌های پایه و مهارت‌های تخصصی، همه برای توسعه کامل یک فرد مورد نیاز هستند.

تعامل «حوزه‌های یادگیری» و «مثال‌های روشن‌گر شایستگی‌ها» در جدول ۲، ممکن است به زمینه و شغل مورد تصدی بستگی داشته باشد. عموماً چنین تصور می‌شود که شغل‌های مختلف ممکن است به ترکیب متمایزی از شایستگی‌ها نیاز داشته باشند. حتی درون حرفه‌ها، ایفای نقش‌های متفاوت نیازمند کسب شایستگی‌های مختلف است. افراد باید یاد بگیرند آن‌ها را با بافت‌های مختلف تطبیق دهند و ترکیب و اجرا کنند.

سال‌هاست که پژوهشگران به مطالعه مهارت‌های قابل انتقال پرداخته‌اند، اما هنوز بسیاری از حوزه‌ها کشف نشده‌اند. همچنین یافته‌های برخی از پژوهش‌ها متعارض یا غیر قاطع‌اند. در میان ادبیات موجود، توافق قابل توجهی درباره اثرات مثبت مهارت‌های قابل انتقال بر بازده‌های مهم زندگی وجود دارد. طبق برخی شواهد، مهارت‌های قابل انتقال را می‌توان از دوره کودکی توسعه داد و در این میان، پدر و مادرها و محیط اجتماعی نقشی اساسی در توسعه این مهارت‌ها ایفا می‌کنند. در واقع، مهارت‌های پایه و قابل انتقال، هر دو، در اوایل چرخه زندگی شکل می‌گیرند و بر موفقیت اقتصادی و اجتماعی در دوره‌های بعدی زندگی به شدت اثر می‌گذارند. با وجود این، ارزیابی اینکه تا چه اندازه مهارت‌های قابل انتقال در دوره‌های بعدی زندگی قابل شکل‌گیری و توسعه بیشتر هستند، بسیار دشوار است و این حوزه برای مطالعه بیشتر باقی می‌ماند. تصور می‌شود، مدرسه هنوز نقشی مهم در توسعه مهارت‌های قابل انتقال برای کار و زندگی ایفا می‌کند.

جدول ۲. چارچوب توسعه مهارت‌های قابل انتقال (اقتباس از برنامه پژوهش در آموزش آسیا و اقیانوسیه، ۲۰۱۳)

توسعه مهارت‌ها و شایستگی‌های جامع		
مهارت‌های تخصصی فنی و حرفه‌ای	مهارت‌های قابل انتقال	مهارت‌های پایه
مثال‌های روشنگر شایستگی‌ها		حوزه‌های اصلی یادگیری تفکر انتقادی و نوآورانه
مهارت‌های خلاقیت، کارآفرینی، ابتکار، کاربرد، تفکر فکورانه، تصمیم‌سازی مستدل	تفکر انتقادی و نوآورانه	
مهارت‌های ارتباطی، سازمانی، مهارت‌های خلاقیت، کارآفرینی، ابتکار، کاربرد، تفکر فکورانه، تصمیم‌سازی مستدل کارگروهی، همکاری، معاشرت‌پذیری، هم‌یاری همدلی، مهرورزی	مهارت‌های بین‌فردی	
خودنظم‌دهی، توانایی برای یادگیری مستقل، انعطاف‌پذیری و سازگاری، خودانگیزگی، دلسوزی، یکپارچگی، ریسک‌پذیری، احترام به خویش/مناعت طبع.	مهارت‌های درون‌فردی	
آگاهی، گشودگی، درک بین فرهنگی، توانایی حل تعارض، مشارکت سیاسی - مدنی، حل مناقشات، احترام به محیط‌زیست	مهارت‌های شهروند جهانی	
توانایی به دست آوردن و تحلیل اطلاعات از طریق فناوری ارتباطات و اطلاعات (ICT)، بیان افکار و ایده‌ها از طریق رسانه و فناوری ارتباطات و اطلاعات (ICT)، استفاده اخلاقی از رسانه و فناوری ارتباطات و اطلاعات (ICT)	سواد رسانه و اطلاعات	

کشورها نیاز دارند میان سیاست‌های آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای هماهنگی به وجود آورند، برنامه درسی، شیوه‌های تدریس، سنجش و ارزشیابی را تقویت کنند

درگیر شوند و مشارکت فعال داشته باشند. برخی از تحولات در منطقه آسیا و اقیانوسیه این بافت‌ها را شکل می‌دهند و اثری معنادار بر نیازهای مهارت می‌گذارند. تنوع جمعیت در منطقه چالش‌های چندوجهی را پیش آورده است.

همکاری‌های منطقه‌ای در قالب توافق‌نامه‌ها، امکان تبادل برخی شغل‌های مورد توافق را فراهم ساخته است. بنابراین، به رسمیت شناختن اهمیت مهارت‌های قابل انتقال روزبه‌روز افزایش یافته است و سیاست‌گذاران متقاعد شده‌اند که ارتقای مهارت‌های قابل انتقال می‌تواند بهره‌ها و مزیت‌های مورد انتظار از تحرک شدید کار را افزایش دهد. نیاز و مطالبه بالا برای کارگران ماهر، بر تصمیم‌های سرمایه‌گذاری خارجی در منطقه تأثیری معنادار خواهد گذاشت. از طریق توسعه مهارت‌های مناسب در دانش‌آموزان، کشورها می‌توانند حوزه نفوذ خود را در منطقه اقتصادی گسترش دهند.

برای کسب توفیق در این امر، کشورها نیاز دارند میان سیاست‌های آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای هماهنگی به‌وجود آورند، برنامه درسی، شیوه‌های تدریس، سنجش و ارزشیابی را تقویت کنند، و در نهایت ارتباط و تناسب آموزش و پرورش و کارآموزی را با نیازهای بازار کار ملی افزایش دهند.

چالش‌های پیرامون مهارت‌های قابل انتقال، از دیدگاه‌های مختلف قابل بررسی و تحلیل‌اند. پیمایشی که توسط «کمسیون اروپایی» (۲۰۱۱، ص ۶) انجام گرفت نشان داد: شرکت‌ها، مربیان و بخش عمومی درباره برخی جنبه‌های مهارت‌های قابل انتقال، دیدگاه‌های مختلف دارند:

«شرکت‌ها تقریباً همه مهارت‌ها را قابل انتقال می‌دانند و مهارت‌ها را براساس انتقال‌پذیری بالا و پایین از هم متمایز می‌سازند. در بخش عمومی، غالباً اصطلاح مهارت‌های خاص را مترادف با عملکرد در یک شغل خاص ارزیابی می‌کنند و مهارت‌های قابل انتقال را مهارت‌های قابل کاربرد در شغل‌های مختلف می‌دانند. مربیان هم مهارت‌های مرتبط با شغل‌های خاص را تفکیک می‌کنند و مهارت‌های قابل انتقال (یا مهارت‌های عمومی) را مهارت‌هایی می‌دانند که با بیشتر شغل‌ها و عموماً موقعیت‌های مقتضی کاربرد مهارت‌های نرم و نیز مهارت‌های سخت مرتبط هستند.»

در حوزه آموزش فنی و حرفه‌ای، به منظور مجهز کردن یادگیرندگان به شایستگی‌های کافی، لازم است همه ذی‌نفعان در مباحث مربوط به مفاهیم، سیاست‌گذاری و اجرای مهارت‌های قابل انتقال، در پرتوی تغییر بافت‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی

* منبع
1. UNESCO(2014)
Transferable Skills in
Technical and Vocational
Education and Training
(TVET) policy Implications
Asia - pacific Education
System Review Series NO.8